

**Петко Рачов Славейков - най-видният възрожденски просветител в
прослава на Враца**

/публикация VII от цикъла „Строители и ревнители от класните школа
през Възраждането във Враца”/

Новите политически реалности изискват дружни усилия за преодоляване на различията и общи действия в църковните борби. Формиращата българска нация търси простор и възможности за обществена изява и реализация. Пробуждането на българите чрез просвещение и обществена активност се превръща в първостепенна задача.

През 1848 г. учител във Враца става един от най-видните български възрожденски просветители - Петко Рачов Славейков. Поет, писател, журналист, публицист, общественик, народопсихолог, това е Славейков сред учителството. Много по-различен от останалите възрожденци, а животът му низ от събития, стъпала към благородството, изпълващи живота му. Роден на 17 ноември 1827 г. във Велико Търново в будното семейство на Рачо Казанджията, свързан с Велчовата завера от 1835 г. Случайно или не променя фамилията си, като свързва завинаги името си с рода на майка си – Бюлбюлковци, което в превод означава Славейкови. Последователно учи в килийните училища в Търново, Трявна и Габрово. Издържан от еснафите казанджии, през есента на 1842 г. той продължава при Емануил Васкидович и Неофит Бозвели в Свищов. Веднага на следващата година вече е учител в Търново, където дейно се включва в борбата срещу гръцкия владика Панарет и съчинява остра сатира против него „Прославило се Търново със славни гръцки владици”, заради което е прокуден от града. За кратко време работи в казанджийската работилница на баща си. Неудържимата му изобличителна страст го води от град на град – Севлиево, Ловеч, Плевен, учителствувайки, той опознавал и местния фолклор. В периода до 1847 г., той записва около 2263 песни, пословици и поговорки. Краткотрайният му престой в Плевен е белязан от две обстоятелства, конфликтът му с врачанския епископ Агапий и увлечението му по първата българска учителка – Анастасия Димитрова, в която той бил толкова влюбен, че бил на прага да я заведе пред олтара. Чрез солените си задевки с градските първенци, той си спечелил още един противник в тяхно лице и те го прогонили. Това отворило пътя му към

Враца. Пристигайки, той се включил директно в тържествата в ц. „Св. Възнесение”. Сладкодумното слово по Софрония в изпълнение на първата жена-учител на Враца - Цвета Кръстениякова, го подтикнало към изява. ”Неволно ми дойде на ум и аз да изляза пред врачани със слово в черквата” - споделя емоционално той. Пламенното му слово така се понавило на всички, че мъжете се отбили в Куновия хан, където бил отседнал за да го поздравят лично, а на другия ден П. Р. Славейков вече бил условен за учител във Враца за учебната 1848-49 г. Научавайки за процесията, епископ Агапий заклеил с писма врачанските първенци. Паралелно с това той злепоставил просветника пред турските власти. На два пъти учителя бил арестуван и на два пъти освобождаван след бурното възмущение на събралото се гражданство. В гнева си, че не може да махне от Враца един събуден българин, Агапий отишъл самичък във Възнесенското училище и го заключил с катинар...”

...”В тая борба гражданите, които ненавиждаха Агапия, явно и открито взеха моята страна - признава Славейков. Два пъти Агапий ме забира и два пъти, гражданите успяха да ме пуснат”. На следващата година омразният епископ Агапий е убит, а врачанските първенци провели нарочна легация в лицето на Васил Кръстенияков и Димитър Бошняка за да върнат от Трявна любимия си просветител. Уви, мисията им така и не успяла за жалост на врачани. През 1852 г. П. Р. Славейков публикува годишното периодическо списание „Смесна китка”, което представлява литературен сборник с раздели, наречени „Цвят”. В последният от тях, Славейков обнародва и легендата за Радан войвода, която очевидно по политически причини отнася към византийското, а не към турското робство. Фабулата отвежда страстно влюбената Раданова щерка - Велка в обятията на сина на византийския военачалник, изпратен за да превземе Враца, поради което баща и я посича. Фактологията за тези притчи е извлечена от действителността, а Славейков е могъл да научи всичко това, благодарение на краткия си, но съдържателен престой в град Враца. В литературния сборник ”Смесна Китка” се четат имената на още врачани - Замфираки Димитракиев, посочен сред софийските дарители, на Коста Тричков Врацала /очевидно се визира Козма Тричков, врачанин ,напуснал родния си град през 40-те г. на 19 век / и на Иванчо Цветков „из Враца”. Като настойник, общественик и писател, Славейков се превръща в един от „строителите на съвременна Враца”. Нещо повече, той учи и възпитава, ведно с учителите след него, те заедно разбиха малко по малко старите

ретроградни разбирания на българите, приучиха ги на четмо и писмо на роден език, отвориха им кръгозора за новите светски познания. Така отстраниха смирението и еднаквостта, които възпираха прогреса. Благодарение на новите идеи започна преобразяването на българското общество, изваждайки го от състоянието на летаргия и незаинтересованост. Славейков раздаваше грамотност, знания и култура не само на учениците си .Ведно с тях, той учи, образова и възпитава и техните родители и близки, разчитайки на това, че „просвещението е могущество, сила“, които ще движат българите по пътя на прогреса. Той е първият българин, който вижда великата сила на знанието в борбата за демокрация, свобода и съвършенство. И тръгва по този път, изминавайки го мимоходом - от учител до виден общественик и държавник, преди Каравелов и Ботев. Повече от 50 години живя, работи и твори за българите и в името на България!

Красимир Григоров - зав. отдел „Възраждане“, РИМ - Враца